

kásos eljárásával a józanság elvei szerint eljáró emberi ténykedésekkel ellentétben van, helyesen szorítandó rá arra, hogy ő bizonyítsa azt, ami kivételes jelenség. A jogrend általában feltételezi, hogy az emberek jóhiszeműen járnak el, amire talán a valóság kevesebb alapot szolgáltat, mint arra, hogy átlagosan és rendszerint bizonyos egyformasággal történnek a dolgok. Bizonyítás híján tehát helyesebb, ha a bíróság abból indul ki, hogy az adott esetben is úgy történtek a dolgok, mintahogy az élettapasztalat szerint ilyenmő dolgok történni szoktak. A kúriai gyakorlatunkban is láttuk a nyomait annak, hogy a bíróság súlyt tulajdonít a dolgok rendszerinti történének, de a német bírói ítélet azért érdemel kiemelést, mert teljes élességgel nyúl hozzá a bizonyítási teher megosztásának kérdéséhez és teljes határozottsággal mondja ki, hogy a bizonyítás azt a felet terheli, aki az élettapasztalat eredményével ellentétes álláspontot a konkrét esetre vitatja.

B. S.

Családjogi és örökjogi gondolatok a közigazgatási jogban. Azok a közigazgatási jogintézmények, amelyek nem köztisztviselők, hanem egyes személyek közigazgatási természetű jogait és kötelességeit tárgyalják, sok gondolatbeli azonosságot mutatnak fel a magánjoggal. Kötelmi izű kötelezettség: az adófizetés; dologi jog: némely köztartozás biztosítására szolgáló törvényes zálogjog. Egyes jogintézmények a család és örökjoggal mutatnak fel hasonlóságot, az örökjognak főképp azon részével, amely — mint pl. az özvegyi jog — az elhalt tartási kötelezettségét és az özvegy evvel korrespondáló hűség kötelességét konzerválják a halál utánra is. Ilyen természetű közigazgatási jogintézmények: a köztisztviselői nyugdíj, a családi pótlék, a társadalombiztosítási járandóságok, valamint bizonyos engedélyezett jogoknak továbbgyakorlása az özvegy vagy a lemenők által. Csupa oly joghatással állunk szemben, amelyek magánjogi tényállásokhoz: a családhoz tartozandóságokhoz, a házassági kötelékekhez fűződnek. A magánjogászt érdekelni fogja az, hogy a közigazgatási jog a maga sajátos intézményei szempontjából hogyan korrigálja ezeket a tényállásokat és alkot belőle egy, mondhatni, közigazgatási család és örökjogot.

1. Egyes közigazgatási törvények, nyilván túllassúnak és így a maguk szempontjainak meg nem felelőnek tartván a holt-naknyilvánítási eljárás általános szabályait, szabályozzák annak közigazgatási szurrogátumát. Az öregségi biztosításról szóló törvény 61—62. §§-ai beszélnek az „eltűnés” munkásbiztosítási bírósági megállapításáról, kimondván, hogy az ítéletnek csak az özvegyi, illetve árvajáradék szempontjából van joghatálya. Az 1912. LXV. t.-c. 74. §-a szól az „eltűnt és fel nem található” állami alkalmazott nevének és gyermekének járó „ideiglenes”

nyugellátásról. Még a hadi holtaknyilvántásnak is megvan a nyugdíjban a maga pendantja: a 7053/1922. számú belügyminiszteri rendelet (L. *Rüblein*: Nyugdíjjozsabályok I. kötet 133, 274, 312 és 313 old., a közigazgatási bíróság igen érdekes döntéseivel.).

2. A jogosultak — nyugdíjra, társadalombiztosítási járadékra, családi pótlékra stb. jogosultak — köre nagyban egészben a magánjogilag tartásra jogosítottak köréből kerül ki. Néhol azonban a közigazgatási természetű jogosítvány tágabbkörű a magánjoginál. A férjtartásnak a magánjogi praxisban félenken felbukkanó gondolata a társadalombiztosításban már határozott formát ölt: a feleség által eltartott munkaképtelen férj a feleség után járadékjogosult (1927: XXI. t.-c. 75. §. ut. bek., 1928: XL. t.-c. 58. §.). A betegségi biztosításban a feleséggel egyenlő mértékben igényjogosult az a nő, aki feleség hiányában a biztosított háztartását vezeti (tv. 32. §. 1. bek.), vagyis ekkor az élettárs a házastárssal válik egyenrangúvá. A mostoha gyermek járadékjogosultsága (1927: XXI. t.-c. 32. §. 1. bek., 77. §., 1928: XL. t.-c. 60. §.) a gyermekek irányában tágít a család mai fogalmán. Ugyanezek a szakaszok a bírói ítélettel az apának megállapított, sőt az elismert törvénytelen gyermeknek is járadékjogosultságot adnak, bár itt nem kell szükségképen avval operálnunk, hogy ezeket a gyermekeket az apa családjához tartozóknak minősítjük, hanem magyarázatként szolgálhat az a konstrukció is, hogy ezek a rendelkezések az apának a házasságon kívüli gyermek irányában fennálló tartási kötelezettségét vannak hivatva szuppleálni. Családi pótlék jár — törvényes vagy törvényesített édes vagy mostoha gyermek hiányában — a közalkalmazott háztartásában élő nevelt gyermek után is, de csak akkor, ha egyébként is vérrokon (7000/1925. M. E. sz. rend. 70. §.). Az állami nyugdíjtörvény 62. §-ának hatodik bekezdése a házasság érvénytelenné nyilvánításától számított tíz hónapon belül született gyermeknek is jogot ad a nevelési járulékra. Mivel a bírói határozattal már érvénytelennek nyilvánított házasságból származó gyermek legalább is prima vista törvénytelen: ez a rendelkezés csak akként illeszthető be szokott magánjogi fogalmaink keretébe, hogy vélelmezzük — *juris et de jure* — a putativitást, amire azért van szükség, mert a közigazgatási eljárásban a szülők vagy egyikük jóhiszemének megállapítása nehézségekkel járna.

3. Ki áll közelebb az elhalthoz: a házastárs vagy a gyermek? A jog nem egészben egyöntetűen felel erre a kérdésre. Igaz, hogy az örökösödési rendben a gyermek megelőzi a házastársat, ez a tétel azonban jelentékeny korrekurát szenved az özvegyi jog jogintézményc által, el is tekintve az özvegyi örökléstől és a közszerzeménytől, amely utóbbi az élet szempontjából amúgy is az öröklés erejével hat. A tartási jogszabályok keretében már

más a helyzet: a házastárs előbb köteles tartásra, mint a gyermek. Ugyanez a gondolat bukkan fel egy közigazgatási részlet-szabályban: a közkórházi ápolási költségek megtérítésére — a magánjogi regresszus fennmaradásával — elsősorban az ápoló maga, azután házastársa, ő után a szülője, végül gyermeke vannak kötelezve (6000/1931. M. E. sz. rend. 2. §.). Az italmérési engedély (1921: IV. t.-c. 16. §.), az iparjog (1922: XII. t.-c. 7—8. §§.), a személyjogi gyógyszerészeti haszonélvezete (1876: XIV. t.-c. 132. §.) az özvegyet illeti elsősorban — az ipartörvény szerint ő azt, „amennyiben az iparos után törvényes, törvényesített vagy örökbefogadott kiskorú gyermekek vagy unokák maradtak, egyszersmind ezeknek a jogán és ezek javára is” folytatja — és csak másodsorban következnek a lemenők, de az elhalt jogán csakis kiskorúságuk tartama alatt.

4. Még egynéhány szabály a közigazgatási özvegyi jog köréből:

a) A magánjog szerint az özvegyi jog az újabb férjhezmenettel megszűnik. Ugyancsak megszűnik újabb férjhezmenet esetén a gyógyszerészeti jog haszonélvezete is; az italmérési engedély a feleséget csakis özvegységének tartamára illeti meg. Másként áll a kérdés az új ipartörvény szempontjából, mert az iparjog az özvegy újabb férjhezmenetével nem szűnik meg. Az állami alkalmazott özvegye, a balesetbiztosítás, özvegyi biztosítás alapján járadékot huzó özvegy újabb férjhezmenete esetében vagy „megváltást”, „végkielégítést” kap — a magánjog kiházasításnak nevezné — vagy pedig arra is van eset, hogy újabb házassága megszűntekor nyugdíjhoz, illetve járadékhoz való joga feléled (1912: LXV. t.-c. 58. §., 59. §. 8. p., 1927: XXI. t.-c. 75. §., 1928: XL. t.-c. 57. §.).

b) Bizonyos a feleségi minőséghez kapcsolódó jogosultságok csak az *együttélő* feleséget illetik meg. Így a családi pótlék csak a férjjel „egy fedél alatt” élő feleségnek jár (7.000/1925. M. E. sz. rend. 69. §.), ezenkívül még akkor sem, ha a feleségnek tartásra van joga a férj ellen. A betegségi biztosításban csak az a feleség igényjogosult, akit a férj saját háztartásában tart el (1927: XXI. t.-c. 32. §.); a baleseti (u. o. 75. §.) és bizonyos kivételektől eltekintve az özvegységi biztosításban (1928: XL. t.-c. 56. §.) az egy évnél hosszabb ideje férjétől különélő feleség csak akkor igényjogosult, ha férje ellen tartásra van igénye; ugyanily előfeltételekkel azonban igényjogosult az elvált nő is. Az állami alkalmazottnak a halál pillanatában különélő özvegye igazolni köteles, hogy erkölcs tekintetében nem esik kifogás alá, továbbá hogy a különélés nem az ő hibájából következett be (1912: LXV. t.-c. 51. §. 4. p.), az elvált nő pedig csak akkor nyugdíjjogosult, ha nem ment újból férjhez és egyrészt a házasságot a bíróság kizárólag a férj hibájából bontotta fel, másrészt tartást is ítél meg a nőnek (uo. 5. p.). A magán-

jogi érdemtelenség gondolatán nyilatkozik meg ezekben a rendelkezésekben, valamint a törvény azon szabályaiban is, hogy az özvegyi (tv. 59. §. 7. p.) és árványudj (70. §. 8. p.) beszünetendő, ha a jogosult közmegebotránkozást keltő erkölcstelen életet él. Talán nem következetes ez a szigor akkor, ha meggondoljuk, hogy az iparjogok és a többi monopoljogok az özvegyre átszállnak tekintet nélkül arra, hogy az özvegy együttélt-e végességig a férjjel és az érdemtelenségi szempontnak sem tulajdonít a törvény jelentőséget még akkor sem, ha kiskorú gyermekek állnak az özvegygel szemben. Vajjon az özvegyi jog korlátozása kihat ezekre a jogosítványokra is?

Egy férfi után esetleg özvegy is, elvált feleség is támaszthat igényeket. Ilyenkor a jogosultak között megoszlik az a járandóság, amely egyébként egy asszonyt illetne (1927: XXI. t.-c. 75. §., 1928: XL. t.-c. 56. §., 5.100/1924. M. E. sz. rend. II. fej. 10. p.). Természetesen az eset nem analog a magánjogban szabályozott kettős özvegyi joggal, mert utóbbi esetben nem egy férfi két volt felesége, hanem felmenő és lemenő ágbeli férfiak özvegyei konkurálnak egymással.

Dr. Vági József.

Kárbiztosítás értékének leszállítása a biztosítás tartama alatt. Gyakran előforduló probléma a biztosítási praxisban a kárbiztosítási szerződés összegének, tehát a biztosított tárgy értékének leszállítása, esetleg felemelése. Igyekezni fogok tehát röviden ennek a kérdésnek fontosabb oldalait megvilágítani.

A kárbiztosítás egyik kardinális rendelkezése a K. T. 470. §-ban foglalt azon intézkedés, hogy „a biztosítási összeg a biztosítás tárgyának teljes értékét meg nem haladhatja.” Ezt a túlbiztosítási tilalmat nemcsak a magyar jogban, de a külföld biztosítási jogainak mindegyikében megtalálhatjuk. Ezzel a rendelkezéssel akarta megakadályozni a törvényhozó a biztosítási csalás elkövetésének lehetőségét. Ugyanezen törvényszakasz azt is kimondja, hogy „a biztosítás tárgyának teljes értékén túl a biztosítás érvénytelen.” Tehát nemcsak a biztosítási szerződés megkötésének pillanatában kötelesek a felek a kárbiztosítási szerződést legfeljebb a biztosított tárgy tényleges értékének megfelelő összeg erejéig megkötni, hanem a szerződés egész tartama alatt csak ezen érték erejéig áll fenn érvényes szerződés, míg ezt meghaladóan érvénytelen. Miután pedig a kárbiztosítási szerződések tartama túlnyomórészt 6—10 évi tartamra köttetik, kézenfekvő, hogy a szerződés tartama alatt a biztosított tárgy már a rendes használat következtében is veszít értékéből. Nyilvánvaló, hogy a biztosítottnak ennélfogva eminens érdeke, hogy abban az esetben, ha a biz-